

olmasının yanında, aynı zamanda eğitim-öğretim merkezi olan, Mescid-i Nebevî'yi inşa etmek olmuştur. Mescid'in bitişiğinde "Suffe" denilen mekanda kalan bazı sâhîbler, Kur'an ve yazı öğrenmekle meşgul oluyorlardı. İslâm'ın temel esaslarını öğrenmek üzere Medine'ye gelenlerden gelenlerin bir kısmı da burada kalıyordu. Suffe'deki öğrenci sayısının kimi zaman dört yüzüye ulaştığı oluyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) burada bizzat ders verdiği gibi, Kur'an ve yazı öğretmek üzere muallimler de tayin ediyordu. Ubeyde b. Sâmit adlı sâhîb, burada yazı ve Kur'an öğrenenlerden biridir. [3] Hatta sadece Müslüman öğretmenler değil, müşrik öğretmenler de yazı öğretiyordu. Nitekim Bedir savaşında Müslümanların eline esir düşen müşrik askerlerden okur-yazar olup da kurtuluş fidyesi verecek parası bulunmayanlar, on Müslüman ödünçüne yazı öğrenmek suretiyle serbest bırakılmışlardır. Zeyd b. Sâbit bu şekilde Arap okuma yazma öğrenmiştir. Şüphesiz bu uygulama, o demin şartları dikkate alındığında muazzam bir gelişmedir.

Ahmed b. Hanbelî'nin naklettiği bir rivayet, müşrik esirlerin yazı öğrenmesiyle ilgili uygulama hakkında bilgi ve ipucu verici mahiyettedir. Buna göre bir gânc öğrencilerden birisi ağlayarak babasının yanına gelir. Babası niçin ağladığını sorar. Çocuk, öğretmenin kendisini dövdüğünü söyler. Babası "Kötü adam! Bedir'in intikamını alıyor..." der. [4] Biraz sonra temas edeceğimiz üzere, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in eğitiminde şiddete yer yoktur. Fakat müşrik öğretmenin bu davranışından, eski gelenekte dayanın bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak yukarıdaki olaydan Hz. Peygamber (s.a.v.)'in haberinin olup olmadığına, haberdar olduysa ne gibi bir tavır takındığına dair bilgiye rastlanmamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v.), Mescid-i Nebevî'ye ilim öğrenmek için gelenleri, Allah yolunda mücadele edenlerle bir tutmuştur. [5] Kısa süre sonra Mescid-i Nebevî ve Suffe mekan olarak eğitim ihtiyacını karşılayamaz duruma gelince Medine'de yeni eğitim mekanları faaliyete geçirilmiştir. Kaynaklar, onun sağlığında Mescid-i Nebevî'nin dışında Medine'de dokuz mescid daha bulunduğunu nakletmektedirler. Bu mescidlerde Hz. Peygamber (s.a.v.) sohbet yaptığı, namaz kılındığı gibi eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü de muhakkaktır.

Peygamberimiz (s.a.v.) eğitim-öğretim faaliyetlerini sabit mekanların dışında da sürdürür. Gerektiğinde bu faaliyet için yer ve zaman tanımamıştır. Buna örnek olmak üzere onun başından geçen bir olayı burada anlatmak istiyoruz. Bir yolculuk esnasında Hz. Peygamber (s.a.v.), deve üzerinde karşıdan gelen bir adamın kendisiyle görüşmek istediğini tahmin eder. Selamlaşmadan sonra nereden gelip nereye gittiğini sorar. Adam Resûlullah'la görüşmek istediğini söyler. Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisini tanıtır. Bunun üzerine adam ona "İman nedir, bana öğret?" der. Peygamberimiz (s.a.v.) de "Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve Muhammed'in de Allah'ın elçisi olduğuna şahadet edersen, namazı kılarsın, zekatı verirsın, ramazan orucunu tutarsın, Beytullah'ı haccedersen." der. Adam da bunları kabul ettiğini söyler. Bu arada beklenmedik bir gelişme olur. Adamın devesinin ayağı bir fare tuzağına girer ve yıkılır. Adam da şereksizce Peygamberimiz (s.a.v.) onun yıkanıp kefenlenmesi ve defniyle ilgilenir. [6]

Hz. Peygamber (s.a.v.) ilim öğrenmede kadın-erkek ayırımı gözetmemiş, erkeklerin yanı sıra kadınların

eğitimiyle de ilgilenmiştir. Onlara özel bir günün ayırarak konuşma yapmıştır. Onun zamanında kadın öğretmenler de vardı. Nitekim Şif (Ummümmüleyman b. Hayseme), Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hanımlarından Hz. Hafsa (r.a.)'ya yazı göndermiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hanımları kızların eğitim ve öğretimi ile ilgilenirdi. Onlar, evlerine gelen gençlere kızlara bildiklerini anlatırlardı. Bu kızlar da öğrendikleri bilgileri başkalarına aktarırlardı. Hz. Aişe ve Ummü Seleme (r.anhuma) başta olmak üzere Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hanımlarının ve daha başka kadınların eğitim ve öğretime büyük katkıları olmuştur.

Hz. Aişe (r.a.), öğrenme konusunda utanmayan ensar kadınlarını teşvik eder.[7] Bu noktadan hareketle, kadınların öğrenmeye büyük ilgi gösterdiği sonucunu çıkarmak mümkündür. Sahabe de kendi kız çocuklarının eğitimiyle ilgilenmişlerdir. Sa'd b. Ebû Vakkas, kızına yazı göndermiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in eğitim konusunda her türlü ayrıma gözetmediği de bilinmektedir. Hadis kaynaklarında onun şu sözleri okunmaktadır:

"Kim bir çocuğu eğitir, terbiye eder, sonra da azat eder ve evlendirirse onun için iki mükâfat vardır." [8]

Hz. Peygamber (s.a.v.) eğitimde kolaylaştırıcı metotlar takip etmeyi, sabrı ve tahammülünü teşvik ve tavsiye etmiş; fakere ve şiddete yer verilmemesini istemiştir. Nitekim bir sahabe "Öğretin, kolaylaştırın, zorlaştırmayın, fakeliğiniz zaman susun!" demiş ve "Fakeliğiniz zaman susun!" sözünü defa tekrar etmiştir.

[9] Bir eğitici olarak onun hakkında sahabe oluşan imaj son derece olumludur. Muaviye b. Hakem es-Sülemi adlı sahabe, bu hususta şunları söylemiştir: "Ben Resûlullah'tan daha güzel eğitim veren bir öğretmen görmedim. Beni ne azarladı, ne dövdü ve ne de hakaret etti." [10]

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in faaliyetlerinde yazının önemli yeri vardır. O, Kur'an-ı Kerim ayetlerini yazdırmıştır. Medine vesikasını da yazılı olarak düzenlemiştir. İlk nüfus sayımını yazılı olarak yaptırmıştır. Bütün antlaşmaları yazılı belgelere dayandırmıştır. Devlet gelirlerini, gelirlerin tahminini, takdirini ve tahsilatını yazıyla tespit ettirmiştir. Sefere çıkarken ordusunu bir meydanda toplayıp isimlerini yazdırır ve ordu mevcudunu kayıtlı hale getirirdi.

Hz. Peygamber (s.a.v.), ailelerin gençleri okutmak, yazmak, hesap, tıp, neseb ve Kur'an okumak gibi hem maddi ve hem manevi alanlarda eğitimlerini tavsiye ve emir buyurmuştur. Onun döneminde çocuk, genç, yaşlı, her yaşta insanlar eğitim almıştır. Müslümanlığı kabul eden bülgelere öğretmenler tayin etmiştir. Bu itibarla Medineliler arasında yazı yazmayı bilenler olduğu gibi, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sağlığında ve vefatından sonra Müslümanların fethettikleri yerlerde yazı hızla yayılmaya başlamıştır.

Sahabe arasında Farsça, Rumca, Kıptiçe, Habeşçe, İbrani ve Süryaniye bilenler vardı. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir gün Zeyd b. Sâbit'e: "Sen Süryaniye biliyor musun? Bana mektuplar geliyor?" demiştir. Zeyd b. Sâbit'in "Bilmiyorum." demesi üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) "Onu öğren."

Örnekleme ve benzetmelerle, gerekirse jest ve mimiklerini de kullanarak ve hatta şekil çizerek sunması;

- Sorduğu soruya doğru cevap alınca teşvik ve taltif ile, takdirlerini açıkça belirtmesi;

- Lütfen tekrardan kaınmaması;

- Bazen anlatacağı konunun zekasını verip daha sonra açıklamaya geçmesi;

- Gerekli durumlarda yazdırarak öğretmesi vb. [16]

En güzel, en iyi öğretmen olan Efendimiz (s.a.v.) eğitimcilerin, niyetleri gibi dış görünüşlerine de önem vermelerini tavsiye ediyor. Kişisel farklılıkları göz önünde bulunduruyor, herkese anlayacağı şekilde ve seviyesine göre hitap ediyor. Açık ve net bir şekilde tane tane konuşuyor, gerekli olduğunda tekrar ediyor.

Beden dilini de en mükemmel bir şekilde kullanıyor, doğruluktan ayrılmayan şakalarıyla çevresindekileri rahatlatıyor. Hayata olumlu bakıyor, olumlu bakılmasını istiyor. [17]

Ayrıca, karşılaştıkları ve karşılaşacakları her sıkıntıyı kendi başlarına çözebilecek seviyede yetiştiren ve eğiten Efendimiz (s.a.v.), ümmetinden de yaşadıkları açığa uygun ve heyecanını yine sünnetten alan yepyeni metodlar geliştirmelerini bekliyor olmalıdır.

Bahattin TAMA Bafra Mülftülüğü, Şube Müdürlüğü;

Dinotlar : [1]. (İ-i İmrân: 3/164), [2]. (İbn Hanbel, III, 328; İbn Mâcî, I, 17), [3]. (İbn Hanbel, V, 315), [4]. (İbn Hanbel, I, 247), [5]. (İbn Hanbel, II, 418), [6]. (İbn Hanbel, IV, 359), [7]. (Buhârî, I, 41), [8]. (Buhârî, I, 33; İbn Hanbel, IV, 395, 402, 414), [9]. (İbn Hanbel, I, 239, 283, 365), [10]. (İbn Hanbel, V, 447-448; Müslim, I, 381; Dârimî, s. 353-354), [11]. (İbn Hanbel, V, 182; Tirmizî, IV, 67-68), [12]. (Müslim, III, 2156; Dârimî, 62), [13]. (Buhârî, I, 30, 167), [14]. (Buhârî, I, 30), [15]. (İbn Hanbel, V, 410), [16]. (Bu hususlarla ilgili ayrıntılı bilgi ve örnekler için bk. Ebû Güdde, Hz. Muhammed ve Öğretim Metodları, çev. Enbiya Yıldırım, İstanbul 1998). [17]. (Peygamberimizin metodları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. B. Bozalı, Hz. Peygamber'den Öğretimcilerle 50 Nasihat, İlke yay., İstanbul 2007)

[İslam ve Hayat, Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)